

หลักการพื้นฐาน: การเทียบความหมาย (Equivalence) และความหมาย (Meaning)

ความเป็นมาและความสำคัญของการแปล

ข้อความตอนหนึ่งในคัมภีร์ไบเบิลของคริสตศาสนาระบุไว้ว่าเดิมที่มนุษย์โลกเคยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ใช้ภาษาเดียวกันทั้งหมด แต่ภายหลังจากที่พระเจ้าเป็นเจ้าทอดพระเนตรเห็นว่ามนุษย์กำลังพยายามสร้างหอคอยที่สูงขึ้นถึงฟ้าเพื่อสร้างชื่อแก่ตนเอง และเพื่อจะได้ไม่ต้องกระจ่ายไปทั่วทั้งโลก

6 องค์พระผู้เป็นเจ้าตรัสว่า "คนเหล่านี้เป็นชนชาติเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน ยังริเริ่มทำงานได้ถึงเพียงนี้ ต่อไป ถ้าเขาวางแผนจะทำอะไรก็ทำได้ทุกอย่าง 7 มาเถิด ให้เราลงไปทำให้เขามีภาษาสับสนแตกต่างออกไป เพื่อเขาจะได้ไม่เข้าใจกัน"

(พระคัมภีร์ภาษาไทยฉบับ TNCV ปฐมกาล 11)

หากเอาว่าข้อความข้างต้นเป็นประวัติศาสตร์โดยย่อของกำเนิดวงการแปลก็คงจะฟังดูพอเข้าใจ ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่าอาชีพนักแปลมีมานานมากแล้ว ด้วยเหตุที่มนุษย์บนโลกใช้ภาษาและมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ทว่า ยังคงต้องมีวิธีที่ช่วยให้สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกัน

อย่างไรก็ตาม หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่าภายหลังจากที่อารยธรรมของมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นไม่นานมานัก มนุษย์ก็เริ่มรู้จักการแปล โดยมีการค้นพบหลักฐานงานแปลชิ้นแรกของโลกเมื่อประมาณ 3,000 ปีก่อนคริสตกาล (Newmark 1984) กล่าวกันว่าวรรณกรรมแปลที่เก่าแก่ที่สุดที่พบในปัจจุบันคือเอกสารที่ขุดพบบริเวณเมืองเอบล่า (Ebla) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศซีเรียในปัจจุบัน และเมื่อประมาณ 300 ปีก่อนคริสตกาล ได้มีการค้นพบหลักฐานการแปลซึ่งแสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของบทบาทของการแปลในซีกโลกตะวันตก เชื่อกันว่านักแปลชาวยุโรปในยุคเริ่มแรกเป็นชาวกรีก ซึ่งแปล "มหาพย์ โอติสซี ของ โฮเมอร์" จากภาษากรีกเป็นภาษาละติน จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการแปลในสมัยกรีกโบราณ

ในยุคแรกๆ ของการแปล ยังไม่ปรากฏทฤษฎีด้านการแปลหรือแนวคิดเชิงวิชาการต่างๆ เช่นในสมัยนี้ การแปลจึงเป็นเรื่องของนักปราชญ์ กวี หรือชนชั้นสูงที่รู้หลายภาษาในระดับดีพอที่จะถ่ายทอดเนื้อหาจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งได้ การแปลในยุคแรกๆ เป็นการแปลในลักษณะคำต่อคำต่อคำหรือประโยคต่อประโยคโดยมุ่งเน้นที่จะรักษาโครงสร้างและรูปแบบเดิมของภาษาต้นฉบับไว้ให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะต้นฉบับส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนาหรือวรรณคดี จึงถือเป็นผลงานที่มีความศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่าและควรค่าต่อการได้รับการเผยแพร่และถ่ายทอดเป็นอีกภาษาหนึ่งซึ่งใช้โดยผู้คนในอีกสังคมที่มีความเจริญน้อยกว่า ผู้แปลจึงควรรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างซื่อตรงโดยเคร่งครัดภายใต้กรอบความคิดที่ว่าผู้เขียนต้นฉบับผู้ซึ่งเป็นเจ้าของผลงานมีความสำคัญมากกว่าผู้อ่านฉบับแปล

ต่อมาเมื่อมีผู้แปลงานอย่างกว้างขวางมากขึ้น ขอบเขตของการแปลก็ค่อยๆ ขยายออกไป การแปลมิได้จำกัดเฉพาะสำหรับปราชญ์อีกต่อไป แต่กลายเป็นเครื่องมือส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในแขนงต่างๆ ระหว่างผู้คนที่ใช้ภาษาต่างกัน มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ยิ่งวิทยาการก้าวล้ำและความรู้รู้ดูหน้าไปมากเท่าใด การแปลก็ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นสื่อกลางในการกระจายข้อมูลมากเท่านั้น และ

เนื่องด้วยความจำเป็นในการผลิตผลงานแปลที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านฉบับแปลมีความเข้าใจในข้อมูลและเนื้อหาในฉบับแปลโดยไม่คลาดเคลื่อนไปจากเนื้อหาในต้นฉบับและสามารถสัมผัสถึงอารมณ์ของฉบับแปลได้เทียบเคียงกับอารมณ์ของต้นฉบับ รูปแบบที่ปรากฏในต้นฉบับจึงอาจต้องปรับเปลี่ยนไปเพื่อรักษาความหมายในต้นฉบับไว้

มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารอันใด การแปลก็ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงระหว่างกันฉันนั้น การแปลเป็นเสมือนสะพานที่ช่วยให้การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมสามารถกระทำได้ง่ายขึ้น ช่วยให้ข้อจำกัดในด้านต่างๆ ของมนุษย์นั้นแคลง และที่สำคัญ การแปลเป็นสิ่งที่มิมีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังที่นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการแปลได้กล่าวไว้ดังนี้

"Why should you care? Because translation affects every aspect of your life--and we're not just talking about the obvious things, like world politics and global business. Translation affects you personally, too. The books you read. The movies you watch. The food you eat. Your favorite sports team....."

Translation affects everything from holy books to hurricane warnings, poetry and Pap smears. It's needed by both the masses and the millionaires. Translation converts the words of dictators and diplomats, princes and pop stars, bus drivers and baseball players. Translation fuels the global economy, prevents wars and stops the outbreak of disease..."

(Nataly Kelly and Jost Zetsche 2012)

นอกจากนี้ หากจะพิจารณาในแง่มุมของสังคมและความเป็นอยู่ ยังอาจกล่าวได้ว่าการแปลมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างกรณีเหตุการณ์วินาศกรรมในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มอัลกออิดะห์ซึ่งเป็นกลุ่มก่อการร้ายอิสลามสากลได้สื่อสารกันด้วยข้อความสั้นๆ ทางโทรศัพท์ระหว่างกันภายในกลุ่มเป็นภาษาอาหรับก่อนเกิดเริ่มปฏิบัติการเพียงหนึ่งวันว่า

"Tomorrow is zero hour."

"The match is about to begin."

มีการบันทึกการดักฟังข้อความดังกล่าวในวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2544 ทว่า ไม่มีใครให้ความสำคัญกับการแปลความหมายของข้อความทางโทรศัพท์นี้จนกระทั่งภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ก่อการร้ายไปแล้ว ซึ่งกว่าจะรู้ความหมายของข้อความที่มีลักษณะเชิงข่มขู่นี้ สหรัฐอเมริกาก็ได้สูญเสียชีวิตพลเมืองนับพันและทรัพย์สินที่ประเมินมูลค่าไม่ได้ไปเสียแล้ว

คำจำกัดความของ “การแปล”

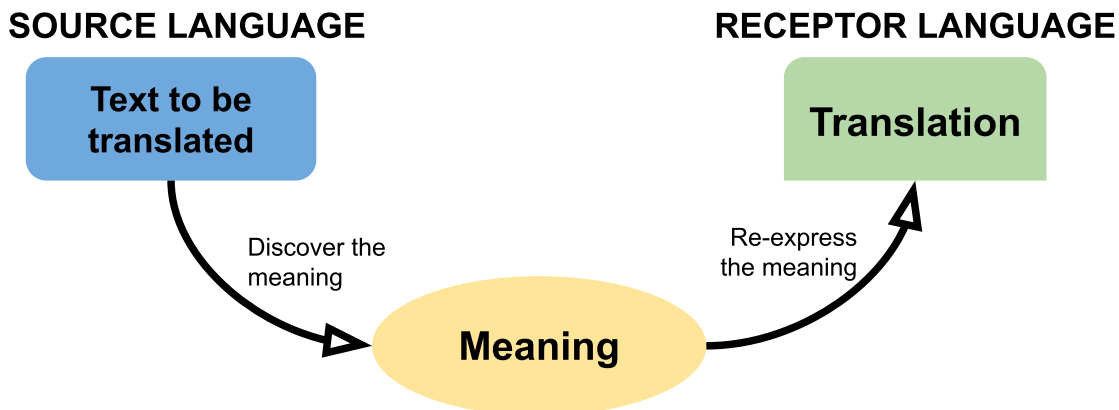
การแปลหมายถึง การถ่ายทอดความหมายของสารในต้นฉบับภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งคำว่า translate ซึ่งหมายถึง การแปลมีรากศัพท์มาจากคำว่า translatum ซึ่งเป็นรูปหนึ่งของคำว่า transfere ซึ่งหมายถึง ‘ถ่ายทอด’ หรือ ‘ส่งผ่าน’ ด้วยเหตุนี้ นักแปลจึงทำหน้าที่เสมือนตัวกลางในการสื่อสารผู้ถ่ายทอดความหมาย โดยการนำเอาความหมายทั้งหมดจากต้นฉบับ มาถ่ายทอดให้เป็นบทแปลในอีกภาษาหนึ่ง ซึ่ง

นอกจากจะต้องรักษาความหมายเดิมไว้แล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้ภาษา อย่างเป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับจารีตของภาษานั้นอย่างแท้จริง (ศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา บริสุทธิ์2533)

พจนานุกรมแปลไทย-ไทยของราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า แปล ว่าเป็นคำกริยา หมายถึง ถ่ายความหมายจากภาษาหนึ่งมาเป็นอีกภาษาหนึ่งหรือทำให้เข้าใจความหมาย

ในเชิงทฤษฎี ยูจีน แอลเบิร์ต ไนด้า (Eugene Albert Nida) ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการแปลชาวอเมริกันนิยามว่า Translating consists in reproducing in the receptor language the closest natural equivalent of the source-language message, first in terms of meaning and secondly in terms of style. (Nida and Taber, 1982: 12) การแปลคือ การถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาฉบับแปลที่เป็นธรรมชาติและใกล้เคียงกับข้อความในภาษาต้นฉบับมากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับความหมายเป็นลำดับแรกและท่วงทำนองลีลาเป็นอันดับรองลงมา

ในขณะที่ ปีเตอร์ นิวมาร์ก (Peter Newmak) ผู้เชี่ยวชาญด้านการแปลของอังกฤษมองว่า Translation is a craft consisting in the attempt to replace a written message or statement in one language by the same message or statement in another language. (1981, as cited in Liu, 2017) การแปลคือ ศิลปะในการพยายามแทนที่สารหรือข้อความในภาษาหนึ่งด้วยสารหรือข้อความเดียวกันในอีกภาษาหนึ่ง

จากคำจำกัดความข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าการแปลคือการถ่ายทอดความหมายจากภาษาอีกภาษาหนึ่ง ทำให้การแปลเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ต้องอาศัยทักษะความรู้ด้านภาษา ความคิด สร้างสรรค์จินตนาการ และพรสวรรค์เพื่อให้สามารถผลิตงานแปลที่ดีมีคุณภาพตรงตามเป้าหมายของการแปลได้

ตัวอย่างเช่น

Has the cat eaten your tongue?

>>> แมวกินลิ้นเธอไปแล้วรี

>>> ความหมาย = ทำไมเจ็บ ทำไมไม่พูด และมีความหมายในเชิงตำหนิทำนองว่า ไม่รู้จักอ้าปากพูดเสียบ้าง เอาแต่นั่งอมพะนำเป็นไข้อยู่ได้

>>> บอกเล่าความหมายด้วยคำและโครงสร้างทางไวยากรณ์ในภาษารับสาร

>>> อมสากอยู่รีง/กลัวดอกพิกุลจะร่วงรีง

วันชัยไปตีกอล์ฟที่สนามกอล์ฟแห่งนั้นเสมอ

>>> Wanchai go hit golf at golf field that place always.

>>> Wanchani always plays golf at that golf course.

ลักษณะของการแปลที่ดี

มีคำเปรียบเปรยว่าการแปลที่ดีเปรียบเสมือนหญิงสาวที่สวยงามและซื่อ คือต้องถูกต้องและสละสลวยซึ่งอาจเป็นสิ่งที่ทำได้ยากดังวาทะของ เยฟเกนี เยฟดูเชนโก (Yevgeny Yevtushenko) ผู้เป็นทั้งกวี นักเขียน นวนิยายและบทละคร นักแสดง ผู้กำกับ ฯลฯ ชาวรัสเซียที่ว่า "Translation is like a woman. If it is beautiful, it is not faithful. If it is faithful, it is most certainly not beautiful." (2020) มีความหมายว่าการแปลนั้นเปรียบเสมือนกับหญิงสาว หากงานแปลนั้นสละสลวยก็ไม่น่าเชื่อถือตรงต่อต้นฉบับ แต่หากงานแปลนั้นเชื่อถือตรงต่อต้นฉบับ ก็เป็นไปได้มากที่จะขาดความสละสลวย ดังนั้นบ่อยครั้งที่ผู้แปลอาจต้องตัดสินใจว่าจะให้ความสำคัญแก่ความถูกต้องหรือสละสลวยมากกว่าโดยพิจารณา จากวัตถุประสงค์ของการแปลเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น วลีนี้มาจากแคตตาล็อกของรถยนต์หรูรุ่นหนึ่ง หากแปลตรงตัวจะมีความหมายว่า "ความสมบูรณ์แบบที่ได้รับการนิยามใหม่" แต่เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของงานแปลชิ้นนี้ว่าเป็นเอกสารการขายที่ต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่สินค้า ความสละสลวยของภาษาอาจมีความสำคัญยิ่งกว่า ดังนั้น วลีนี้จึงใช้การแปลแบบเอาความและเรียบเรียงประโยคใหม่ได้เป็น "นิยามใหม่ของสมรรถภาพแห่งยนตรกรรม" โดยมีการเพิ่มคำและปรับเปลี่ยนโครงสร้างข้อความใหม่เพื่อให้บทแปลมีความสละสลวยและดึงดูดความสนใจได้ดียิ่งขึ้น แต่ยังคงความหมายหลักของต้นฉบับไว้

แม้ลักษณะของการแปลที่ดีอาจแตกต่างกันไปข้างตามเป้าหมายของการแปล แต่นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญหลายท่านมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การแปลที่ดีต้องรักษาความหมายให้ใกล้เคียงกับต้นฉบับเดิมให้มากที่สุด ให้คนอ่านเข้าใจชัดเจน และใช้ภาษาเป็นธรรมชาติมากที่สุด (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2547 อ้างถึงในสำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2547) นอกจากนี้ งานแปลที่ดี คืองานที่ให้บรรณารักษ์ผู้อ่านได้เท่าเทียมการอ่านต้นฉบับ ใช้ภาษาไทยได้อย่างชาญฉลาด สามารถถ่ายทอดสารและอารมณ์ของต้นฉบับได้อย่างครบถ้วน (งามพรรณ เวชชาชีวะ, 2547 อ้างถึงในสำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2547)

ชนิดของการแปล (Kinds of Translation)

Literal and Free Translation

1. การแปลตามตัวอักษร (Literal Translation)

คือการแปลที่พยายามรักษา "รูปแบบ" (Form) ของภาษาต้นฉบับไว้ให้ใกล้เคียงที่สุด เป็นการถ่ายทอดแบบคำต่อคำ วลีต่อวลี หรือประโยคต่อประโยค โดยคำนึงถึงความหมายเดิมของแต่ละหน่วยคำเป็นหลัก

- **เป้าหมาย:** เพื่อคงความดั้งเดิมของต้นฉบับให้มากที่สุด และแสดงให้เห็นโครงสร้างทางภาษาของต้นฉบับ

- **ลักษณะสำคัญ:**
 - พยายามหาคำที่มีความหมายเหมือนกันที่สุดมาแทนที่ (1 ต่อ 1)
 - รักษารูปแบบไวยากรณ์และลำดับคำของต้นฉบับ
- **ตัวอย่าง:**
 - **EN Source:** *That old house is believed to be haunted.*
 - **TH Translation (Literal):** บ้านเก่าหลังนั้นถูกเชื่อว่ามีผีสิง
 - **วิเคราะห์:** คำแปลนี้รักษารูปแบบประโยคแบบ Passive Voice (ถูกเชื่อว่า) ซึ่งแม้จะเข้าใจได้ แต่ก็ไม่เป็นธรรมชาติในการใช้ภาษาไทย

2. การแปลโดยเสรี หรือ การแปลถอดความ (Free Translation)

คือการแปลที่มุ่งเน้นการถ่ายทอด "ความหมายและเจตนา" (Meaning and Intention) ของผู้เขียนเป็นสำคัญ โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบทางภาษาของต้นฉบับ นักแปลมีอิสระในการเลือกใช้คำและเรียบเรียงประโยคใหม่เพื่อให้งานแปลมีความสละสลวยและเป็นธรรมชาติที่สุดสำหรับผู้อ่าน

- **เป้าหมาย:** เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสาระสำคัญและมีอารมณ์ร่วมเช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับ
- **ตัวอย่าง (จากประโยคเดิม):**
 - **EN Source:** *That old house is believed to be haunted.*
 - **TH Translation (Free):** เชื่อกันว่าบ้านเก่าหลังนั้นมีผีสิง หรือ ใครๆ ก็ว่าบ้านเก่าหลังนั้นผีดู
 - **วิเคราะห์:** คำแปลเหล่านี้เปลี่ยนโครงสร้างประโยคไปอย่างสิ้นเชิง แต่สามารถถ่ายทอด "ใจความ" ออกมาได้อย่างเป็นธรรมชาติและสื่อสารได้ชัดเจนกว่า

การเทียบความหมายในการแปล Equivalence in Translation)

1. การแปลตามรูปแบบ (Formal Equivalence)

คือกลวิธีการแปลที่พยายามรักษารูปแบบทางภาษาและไวยากรณ์ของต้นฉบับไว้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เป็นการแปลแบบคำต่อคำ (Word-for-word) หรือประโยคต่อประโยค โดยพยายามคงลำดับคำและหน่วยทางไวยากรณ์เดิมไว้

- **เป้าหมายหลัก:** เพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลสามารถมองย้อนกลับไปเห็นโครงสร้างและภาษาของต้นฉบับได้ชัดเจนที่สุด
- **มักใช้ในงานประเภท:**
 - **เอกสารกฎหมาย:** ที่ทุกถ้อยคำมีความสำคัญและต้องตีความอย่างแม่นยำ
 - **ตำราทางวิชาการ:** ที่ต้องการอ้างอิงแนวคิดและศัพท์เฉพาะอย่างตรงไปตรงมา
 - **คัมภีร์ทางศาสนา:** ที่ต้องการรักษาความศักดิ์สิทธิ์และความดั้งเดิมของถ้อยคำ
- **ตัวอย่าง:**
 - **EN Source:** *The man bought a new car.*
 - **TH Translation:** ชายคนนั้นซื้อรถยนต์คันใหม่หนึ่งคัน

- **วิเคราะห์:** คำแปลนี้รักษารูปแบบประโยค (ประธาน-กริยา-กรรม) และแปลทุกหน่วยคำของต้นฉบับออกมาตรงตัว
- **ข้อจำกัด:** หากยึดติดกับรูปแบบมากเกินไป อาจทำให้ฉบับแปลอ่านไม่เป็นธรรมชาติ ฟังดู "แปลก" หรืออาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในเชิงวัฒนธรรมได้

2. การแปลโดยเน้นผลลัพธ์ (Dynamic Equivalence)

คือกลวิธีการแปลที่มุ่งเน้นการสร้าง "ผลลัพธ์" หรือ "ปฏิกริยาตอบสนอง" ของผู้อ่านในภาษาปลายทางให้เทียบเท่ากับผู้อ่านในภาษาต้นฉบับ นักแปลต้องถามตัวเองว่า "ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านรู้สึกหรือทำอะไร" แล้วจึงหาวิธีถ่ายทอดออกมาให้เป็นธรรมชาติที่สุดในภาษาของตน

- **เป้าหมายหลัก:** เพื่อให้การสื่อสารบรรลุผลอย่างสมบูรณ์ โดยให้ความสำคัญกับ **เจตนาของผู้ส่งสาร** และ **ธรรมชาติของภาษาปลายทาง**
- **สิ่งที่ต้องคำนึง:** การตีความที่ลึกซึ้ง การทำความเข้าใจวัฒนธรรม และการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับผู้อ่านกลุ่มเป้าหมาย
- **ตัวอย่าง:**
 - **EN Source (Slogan):** *Nike: Just Do It.*
 - **TH Translation:** *ไนกี้: แค่ลงมือทำ*
 - **วิเคราะห์:** การแปลนี้ไม่ได้สนใจแค่ความหมายของคำว่า "Just", "Do", "It" แต่สนใจ "ผลลัพธ์" ที่ต้องการกระตุ้นให้ผู้บริโภครู้สึกถึงพลัง ความกล้า และการลงมือทำ ซึ่งคำว่า "แค่ลงมือทำ" สามารถสร้างผลลัพธ์นั้นในบริบทไทยได้เป็นอย่างดี

ความแตกต่างของ 2 ทฤษฎี

Feature	Literal / Free Translation	Formal / Dynamic Equivalence (Nida)
Nature	General, descriptive terms from practice. A simple spectrum.	Scientific, analytical terms from theory. A framework for choice.
Focus	On the text itself (form vs. content).	On the reader's response and the purpose of the translation.
Analysis	Often a surface-level choice.	Requires a deep analysis of language, culture, and intended effect.

"ความหมาย" หัวใจของการแปล และ "การสูญเสียและชดเชย"

การจะเลือกใช้กลวิธีการแปลแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ "ความหมาย" ของต้นฉบับให้ถ่องแท้ เพราะความหมายมีความซับซ้อนและซ้อนทับกันอยู่หลายมิติมากกว่าแค่คำในพจนานุกรม นักแปลเปรียบเสมือนนักสืบที่ต้องแกะรอยความหมายในทุกระดับ

2.1 ความหมายตามนัยตรง (Denotative Meaning)

คือ **ความหมายแกนหลัก (Core Meaning)** ที่คนในสังคมภาษายอมรับร่วมกัน เป็นความหมายเชิงภววิสัย (Objective) ที่เราสามารถเปิดหาได้จากพจนานุกรม และเป็นจุดร่วมที่ยึดความหมายของคำทั้งในภาษาต้นทางและปลายทางไว้ด้วยกัน

- **บทบาทสำคัญ:** เป็นจุดเริ่มต้นและเป็น "สมอ" ของการแปล นักแปลต้องเข้าใจความหมายนัยตรงให้แม่นยำก่อนที่จะวิเคราะห์ความหมายในระดับอื่นๆ ต่อไป
- **ตัวอย่าง:**
 - คำว่า "บ้าน" ในภาษาไทย และ "house" ในภาษาอังกฤษ ต่างมีความหมายตามนัยตรงร่วมกัน คือ "สิ่งปลูกสร้างสำหรับอยู่อาศัย"
 - **คำศัพท์ทางเทคนิคและวิทยาศาสตร์** มักจะเน้นที่ความหมายนัยตรงเป็นหลัก เช่น "Photosynthesis" กับ "การสังเคราะห์ด้วยแสง" เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แม่นยำและตรงกัน
- **ความท้าทายแม้ในความหมายนัยตรง:** บางครั้งคำที่มีความหมายนัยตรงกว้างๆ ในภาษาหนึ่ง อาจถูกแบ่งเป็นคำย่อยๆ ที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงในอีกภาษาหนึ่งได้
 - **ตัวอย่าง:** คำว่า "rice" ในภาษาอังกฤษ สามารถหมายถึงได้ทั้ง "ข้าวเปลือก", "ข้าวสาร", และ "ข้าวสุก (หรือข้าวสวย)" ในภาษาไทย นักแปลจึงต้องอาศัยบริบทเพื่อเลือกคำที่ถูกต้อง

2.2 ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning)

คือ **อารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ และนัยทางวัฒนธรรม** ที่แฝงมากับคำ เปรียบเสมือน "รัศมี" หรือ "บรรยากาศ" ที่ห่อหุ้มความหมายนัยตรงเอาไว้ ทำให้คำเดียวกันอาจให้ความรู้สึกเชิงบวก ลบ หรือเป็นกลางแตกต่างกันไป

- **ที่มาของความหมายโดยนัย:**
 1. **ประสบการณ์ทางวัฒนธรรมและสังคม:**
 - **ตัวอย่าง "งู" (snake):** ในวัฒนธรรมตะวันตกส่วนใหญ่ "snake" มีนัยถึงความชั่วร้าย การล่อลวง (งูในสวนอีเดน) แต่ในวัฒนธรรมไทย "งู" อาจโยงไปถึงความศักดิ์สิทธิ์ (พญานาค) หรือเป็นเจ้าที่เจ้าทางได้ การแปลคำว่า "Naga King" เป็น "Snake King" อาจทำให้ผู้อ่านชาวตะวันตกได้รับความหมายโดยนัยในแง่ลบ
 - **ตัวอย่าง "หมู" (pig):** ในภาษาอังกฤษ "pig" เป็นคำด่าที่สื่อถึงความสกปรกหรือความตะกละ แต่ในภาษาไทย คำว่า "หมู" กลับมีนัยถึงความง่าย เช่น "เรื่องหมูๆ"
 2. **ประสบการณ์ส่วนบุคคล:** คำว่า "โรงเรียน" อาจให้ความรู้สึกอบอุ่นสำหรับคนหนึ่ง แต่ให้ความรู้สึกแย่สำหรับอีกคนหนึ่ง
- **กลยุทธ์สำหรับนักแปล:**
 1. **ตระหนักรู้:** ต้องรับรู้ให้ได้ก่อนว่าคำในต้นฉบับมีนัยแฝงอะไรอยู่บ้าง

2. **วิเคราะห์:** เปรียบเทียบน้ำหนักกับวัฒนธรรมของผู้อ่านปลายทาง
3. **ตัดสินใจ:** เลือกว่าจะถ่ายทอดนัยนั้นอย่างไร เช่น หาคำที่มีนัยใกล้เคียงกัน, ใช้คำที่เป็นกลางแล้วยอมเสียความหมายโดยนัยนั้นไป, หรือใช้คำที่เป็นกลางแล้วอธิบายเพิ่ม (ชดเชย)

2.3 ความหมายตามบริบท (Contextual Meaning)

คือความหมายสุดท้ายที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลาที่ใช้คำนั้นๆ ซึ่งถูกกำหนดโดย **ปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด** บริบทจึงเปรียบเสมือน "สปอตไลท์" ที่ส่องไปยังความหมายที่ถูกต้องในบรรดาความเป็นไปได้ทั้งหมด

- **ประเภทของบริบท:**
 - **บริบททางภาษา (Linguistic Context):** คือคำ วลี และประโยคที่อยู่รายล้อมคำที่เราสนใจ
 - **ตัวอย่าง "หน้า":**
 - เขาเป็นคนหน้าตาดี -> (face)
 - ฉันอ่านหนังสือถึงหน้าห้าสิบแล้ว -> (page)
 - ตอนนี้เป็นหน้าผลไม้ -> (season)
 - เขาเป็นหน้าเป็นตาของหมู่บ้าน -> (honor, reputation)
 - **บริบททางสถานการณ์ (Situational Context):** คือสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ภาษา เช่น ใครเป็นผู้พูด พูดกับใคร พูดที่ไหน เมื่อไหร่ และด้วยเจตนาอะไร
 - **ตัวอย่าง: ประโยคว่า "ร้อนจัง"**
 - ถ้าพูดกับเพื่อนในห้องที่ไม่มีแอร์ อาจหมายความว่า "เปิดพัดลมหน่อยสิ" (เป็นคำขอร้องโดยนัย)
 - ถ้าพูดกับคนแปลกหน้าที่ยืนรอรถเมล์ด้วยกัน อาจเป็นแค่การชวนคุย (เป็นการเริ่มต้นบทสนทนา)

3. สิ่งที่ต้องยอมแลก: การสูญเสียและการชดเชย (Loss and Gain) ในการแปล

เมื่อวิเคราะห์ความหมายอย่างถี่ถ้วนแล้ว นักแปลจะพบว่าบ่อยครั้งเป็นไปได้ที่จะถ่ายทอดทุกมิติของความหมายและรูปแบบไปได้ทั้งหมด จึงต้องตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ว่าจะ "ยอมเสีย" อะไรไป และจะ "ชดเชย" สิ่งที่เขาขาดไปนั้นได้อย่างไร

การสูญเสีย (Loss): สิ่งนี้อาจหายไประหว่างการแปล

การสูญเสียเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการแปล แต่การตระหนักรู้จะช่วยให้นักแปลจัดการได้อย่างเหมาะสม สิ่งที่มีจะสูญเสียไปได้แก่:

1. **คุณสมบัติทางภาษา:**
 - **การเล่นคำ (Puns):** ที่อาศัยความพ้องเสียงพ้องรูปของคำ
 - **สัมผัสคล้องจองและจังหวะ (Rhyme & Rhythm):** ซึ่งเป็นหัวใจของบทกวีและคำขวัญ
2. **คุณสมบัติทางวัฒนธรรม (Culture-Specific Concepts):**

- แนวคิดที่เป็นนามธรรมและภาวะทางอารมณ์: เช่น "เกรงใจ", "น้อยใจ", "น้ำใจ", "บารมี" ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตและโครงสร้างสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง
- ชื่อเฉพาะที่เกี่ยวกับประเพณี/อาหาร: เช่น "พิธีบายศรีสู่ขวัญ", "ส้มตำปูปลาร้า" ซึ่งไม่มีสิ่งเทียบเคียงโดยตรงในวัฒนธรรมอื่น

การชดเชย (Gain): กลวิธีในการเติมเต็มความหมายที่ขาดหาย

การชดเชยคือการที่นักแปล "เพิ่มเติม" ข้อมูลเข้าไปในฉบับแปลอย่างมีเจตนา เพื่อให้ผู้อ่านปลายทางสามารถเข้าใจสารได้อย่างครบถ้วน กลวิธีที่ใช้บ่อย ได้แก่:

1. **การชดเชยโดยการอธิบาย (Compensation by Explanation):**
 - คือการเพิ่มคำขยายหรือวลีสั้นๆ เข้าไปในตัวบทแปลโดยตรง
 - ตัวอย่าง: การแปลคำว่า "สงกรานต์" ให้ผู้อ่านชาวตะวันตก อาจต้องชดเชยด้วยการอธิบายเพิ่มว่า "Songkran, the traditional Thai New Year festival which involves water splashing."
2. **การชดเชยโดยใช้คำที่ใกล้เคียง (Compensation by Approximation):**
 - คือการหาคำในภาษาปลายทางที่มีความหมาย "ใกล้เคียงที่สุด" แม้จะไม่สมบูรณ์ 100%
 - ตัวอย่าง: การแปล "เกรงใจ" อาจเลือกใช้คำว่า "to be considerate" หรือ "not wanting to impose on someone" โดยยอมรับว่าความรู้สึกที่ซับซ้อนบางส่วนได้สูญหายไป
3. **การชดเชยโดยการทับศัพท์ (Compensation by Transliteration):**
 - คือการยืมคำจากภาษาต้นทางมาใช้โดยตรง (เช่น Computer -> คอมพิวเตอร์, Tuk-tuk -> รถตุ๊กตุ๊ก) แล้วปล่อยให้บริบทอธิบายความหมายของมันเอง หรืออาจมีการอธิบายเพิ่มในครั้งแรกที่กล่าวถึง
4. **การใช้เชิงอรรถ (Compensation by Footnote):**
 - คือการให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ท้ายหน้าหรือท้ายบท เป็นวิธีที่นิยมใช้ในงานแปลวรรณกรรมและงานวิชาการที่ต้องการรักษาความสั่นไหวของตัวบทหลักไว้ แต่ยังคงต้องการให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งแก่ผู้อ่านที่สนใจ

ตัวอย่าง เพลง Let it go

English Lyrics	Thai Lyrics
<p>Don't let them in, don't let them see Be the good girl you always have to be Conceal, don't feel, don't let them know Well, now they know</p>	<p>อย่าเปิดใจไป อย่าให้เขาเห็น ต้องเป็นคนดี อย่างที่เขาสอนให้เป็น ปกปิดในใจ อย่าให้เขารู้ สุดท้ายก็รู้</p>
<p>Let it go, let it go Can't hold it back anymore Let it go, let it go Turn away and slam the door</p>	<p>ปล่อยมันไป อย่างเป็น ไม่อาจจะเก็บอีกต่อไป ปล่อยออกมา เลิกซ่อนเร้น เดินกลับหลัง หมดสิ้นเยื่อใย</p>
<p>I don't care what they're going to say Let the storm rage on The cold never bothered me anyway</p>	<p>ฉันไม่กลัว ปล่อยให้เขาพูดไป พัดให้โหมกระหน่ำ ความหนาวไม่ทำให้เดือดร้อนสัก เท่าไหร่</p>

Exercise: หนึ่งคำหลายความหมาย

จงวิเคราะห์ประโยคต่อไปนี้แล้วแปลคำว่า "**charge**" ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของประโยค

1. What is the **charge** for a one-night stay at your hotel.?

2. The police arrested him on a **charge** of assault.

3. I need to **charge** my phone; the battery is almost dead.

4. Who is in **charge** of the marketing department?

5. The bull lowered its horns and began to **charge**.

6. You can pay with cash, or I can **charge** it to your credit card.

7. He gets a real **charge** out of public speaking.

8. The judge delivered his **charge** to the jury before they made their decision.
